

EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 25.9.2024
COM(2024) 422 final

**RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET,
EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

**om genomförandet av de nationella strategiska ramarna för romer mot bakgrund av
EU:s strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet och rådets
rekommendation om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet**

Innehåll

INLEDNING	1
1. FRAMSTEG SOM GJORTS	3
1.1 NATIONELLA KONTAKTPUNKTER FÖR ROMER.....	3
1.2 BEKÄMPNING AV ANTIZIGANISM.....	5
1.3 UTBILDNING, SYSSELSÄTTNING, HÄLSO- OCH SJUKVÅRD OCH BOENDE.....	6
1.4 ÖVERVAKNING, DELMÅL OCH INDIKATORER	11
1.5 INTEGRERING	13
1.6 DELTAGANDE	14
1.7 FINANSIERING	16
2. FRÄMJA ROMERS JÄMLIKHET, INKLUDERING OCH DELTAGANDE I UTVIDGNINGSLÄNDERNA.....	17
3. EU-INSATSER	19
SLUTSATS	23

INLEDNING

Kommissionen har satt jämlikhet i centrum för sin agenda och strävat efter att skapa en jämlikhetsunion där alla människor kan leva utan diskriminering. För att uppnå detta mål har kommissionen genomfört särskilda jämlikhetsstrategier¹.

Som en del av denna strävan har kommissionen stärkt sitt åtagande för romer som bor i och utanför EU² genom att i oktober 2020 anta en ny strategisk EU-ram för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet³ (*EU:s strategiska ram för romer*).

Ramen bygger på de grundläggande värdena jämlikhet och icke-diskriminering samt respekt för människans värdighet och mänskliga rättigheter, inbegripet rättigheter för personer som tillhör minoriteter, som fastställs i artikel 2 i fördraget om Europeiska unionen. Den återspeglar också lärdomarna från utvärderingen av den tidigare EU-ramen⁴. Främjandet av romernas situation är en fråga om grundläggande rättigheter, rättvisa och sammanhållning. Det gynnar också ekonomin genom att hjälpa människor som är underrepresenterade eller utestängda från arbetsmarknaden att få jobb och på så sätt åtgärda bristen på arbetskraft och kompetens.

Europa har fortfarande en lång väg att gå för att uppnå verklig jämlikhet för romerna, dess största etniska minoritet⁵. Marginaliseringen är fortfarande utbredd, och många romer utsätts fortfarande för betydande diskriminering, antiziganism och socioekonomisk utestängning i sin vardag. En viktig nyhet i EU:s strategiska ram för romer är därför dess övergripande strategi med tre pelare för att främja i) jämlikhet, ii) social och ekonomisk inkludering, och iii) romernas deltagande i det politiska, sociala, ekonomiska och kulturella livet. Denna ram kompletteras av en rådsrekommendation om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet som antogs enhälligt den 12 mars 2021⁶, genom vilken medlemsstaterna åtog sig att anta och genomföra nationella strategiska ramar för romer.

I EU-ramen anges mål⁷ och – för första gången – kvantitativa delmål på EU-nivå som ska uppnås till 2030. Medlemsstaterna uppmanades att omsätta dessa i sina nationella ramar för romer som ska utarbetas senast 2021. I linje med en gemensam men differentierad strategi uppmanade kommissionen alla medlemsstater att inkludera en rad gemensamma inslag och minimiåtaganden. Samtidigt uppmanades de medlemsstater som har en betydande romsk

¹ [Jämställhetsstrategi för 2020–2025](#), [EU:s handlingsplan mot rasism 2020–2025](#), [EU:s strategiska ram för romer](#), [jämlikhetsstrategin för hbtqi-personer 2020–2025](#), [strategin för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021–2030](#).

² Hänvisningen till *romer*, som en övergripande term, omfattar ett stort antal olika personer av romskt ursprung, till exempel romer, sinter, kale, romanichal och boyash/rudari. Den omfattar även grupper som ashkali, egyptier, yenish, dom, lom, rom och abdal, men också resandegrupper, inbegripet etniska resande och dem som förs in under det administrativa begreppet *gens du voyage*, liksom personer som identifierar sig själva som zigenare, utan att förneka dessa gruppers särdrag.

³ [EU:s strategiska ram för romer](#).

⁴ [En EU-ram för nationella strategier för integrering av romer fram till 2020](#).

⁵ [Kongressen för lokala och regionala myndigheter: Roma and Travellers](#).

⁶ [Rådets rekommendation av den 12 mars 2021 om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet \(2021/C 93/01\)](#).

⁷ [Målen i EU:s strategiska ram för romer](#): 1. Bekämpa och förhindra antiziganism och diskriminering, 2. minska fattigdom och social utestängning för att minska de socioekonomiska skillnaderna mellan romer och majoritetsbefolkningen, 3. främja delaktighet genom stärkt egenmakt, samarbete och förtroende, 4. öka reell lika tillgång till inkluderande allmän utbildning av god kvalitet, 5. öka reell lika tillgång till hållbar sysselsättning av god kvalitet, 6. förbättra romers hälsa och deras reella lika tillgång till hälso- och sjukvård samt sociala tjänster av god kvalitet, 7. öka romers reella lika tillgång till adekvat och desegregerat boende och grundläggande tjänster.

befolkning (dvs. långt över 1 %)⁸ att inkludera mer ambitiösa åtaganden. För att mäta de framsteg som görs för att uppnå delmålen på EU-nivå tillhandahöll kommissionen en uppsättning indikatorer⁹ som medlemsstaterna kan välja bland, beroende på vad som är lämpligt med hänsyn till deras nationella sammanhang.

I januari 2023 utvärderade kommissionen i sin lägesrapport¹⁰ de nationella ramarna för romer utifrån de åtaganden som medlemsstaterna gjort i rådets rekommendation och gav vägledning om områden som behövde förbättras. Det handlar om

- hur de nationella kontaktpunkterna för romer fungerar¹¹,
- att bekämpa och förebygga antiziganism,
- att få bort segregeringen inom utbildning och boende,
- att fastställa delmål och indikatorer,
- att integrera frågor om romers inkludering i all verksamhet och
- att öka romers deltagande.

Kommissionen uppmanade medlemsstaterna att använda denna vägledning¹² för att förnya eller uppdatera sina nationella ramar för romer och/eller tillhörande handlingsplaner för att göra dem mer ambitiösa, bland annat genom att anslå nödvändiga resurser från nationella budgetar och/eller EU-medel.

I enlighet med EU:s strategiska ram för romer och rådets rekommendation bör medlemsstaterna vartannat år, med start 2023, rapportera till kommissionen om de framsteg som gjorts. Dessa rapporter ligger till grund för kommissionens tvåårsrapporter till Europaparlamentet och rådet.

I denna rapport från kommissionen utvärderas genomförandet av de nationella ramarna för romer och deras lämplighet för att bidra till framsteg mot delmålen för 2030. Den bygger på rapporter från medlemsstaterna och omfattar tiden mellan antagandet av de nya nationella ramarna för romer 2021/2022 och juni 2023¹³. Rapportens fokus ligger på de områden som i kommissionens inledande utvärdering identifierats som områden som kräver ytterligare förbättringar och övervakning, men kommer kortfattat även in på andra sektorsområden och användningen av medel. Den återspeglar situationen fram till juni 2023, inklusive alla förbättringar – och ändringar – av de nationella ramarna för romer. Framtida rapporter kommer att omfatta de framsteg som görs i genomförandet av hela EU:s strategiska ram för romer och rådets rekommendation.

⁸ Dessa länder är Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Ungern, Rumänien, Slovakien och Spanien. Fyra medlemsstater har en stor romsk befolkning (Bulgarien: 9,94 %, Rumänien: 9,02 %, Slovakien: 8,63 %, Ungern: 7,49 %) och tre medlemsstater har en mindre romsk befolkning (Tjeckien: 1,90 %, Grekland: 1,63 % och Spanien: 1,55 %). Se [Europarådets beräkningar från 2012](#).

⁹ [Uppsättningen indikatorer](#) har tagits fram av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) i samarbete med de nationella kontaktpunkterna för romer, nationella statistikmyndigheter och kommissionen.

¹⁰ [Rapport om utvärderingen av medlemsstaternas nationella strategiska ramar för romer \(COM/2023/7 final\)](#).

¹¹ Nationella företrädare som utsetts för att fungera som kontaktpunkter för den nationella strategin för romer med rätt att samordna utveckling och genomförande på nationell nivå.

¹² Denna vägledning presenterades för och diskuterades med de nationella kontaktpunkterna i mars och december 2023.

¹³ När medlemsstaterna antagit de nya nationella strategiska ramarna för romer [lämnade de in dem till kommissionen](#) mellan maj 2021 och juni 2022.

Denna rapport från kommissionen grundar sig, utöver medlemsstaternas rapporter, även på synpunkter som samlats in genom den 16:e EU-plattformen för romers integrering¹⁴ som anordnades i Madrid den 30 november 2023, mötet i samrådsgruppen för romska organisationer i det civila samhället¹⁵ den 12 december 2023 och en offentlig inbjudan att lämna synpunkter¹⁶.

1. FRAMSTEG SOM GJORTS

I detta avsnitt utvärderas de åtgärder som medlemsstaterna vidtagit¹⁷ sedan de antog sina nationella ramar för romer på de områden som kommissionen 2023 ansåg behöver förbättras. Det kommer även kortfattat in på andra sektorsområden och användningen av medel. Det ger exempel på lovande utveckling i medlemsstaterna¹⁸ och vägledning om ytterligare förbättringar i linje med EU:s strategiska ram för romer och rådets rekommendation, med beaktande av medlemsstaternas gemensamma men differentierade strategi.

1.1 NATIONELLA KONTAKTPUNKTER FÖR ROMER

Nationella kontaktpunkter utses i alla medlemsstater för att samordna strategierna för romer på nationell nivå. I EU:s strategiska ram för romer uppmanades medlemsstaterna att som minimiåtagande ge sina nationella kontaktpunkter ett tydligt mandat och tillräckligt med resurser/personal för att fullgöra sitt mandat, inbegripet utåtriktad verksamhet på lokal nivå. Dessutom uppmanades medlemsstaterna, särskilt de som har en betydande romsk befolkning, att se till att deras nationella kontaktpunkter deltar i utformningen av politiken för social inkludering och samhällsservice, inbegripet i förekommande fall i beslut om programplanering och övervakning av EU-medel. I sin utvärdering 2023 betonade kommissionen att medlemsstaterna på det hela taget inte hade stärkt sina nationella kontaktpunkter tillräckligt när det gäller finansiering och personal.

Under rapporteringsperioden stärkte 15 medlemsstater (Cypern, Tjeckien, Tyskland, Grekland, Spanien, Finland, Irland, Nederländerna, Frankrike, Lettland, Portugal, Rumänien, Sverige, Kroatien och Slovakien) sina nationella kontaktpunkters roll, t.ex. genom att utöka sin personal eller öka den anslagna budgeten. Andra viktiga åtgärder som medlemsstaterna vidtagit är bland annat att i) omstrukturera sin institutionella struktur, ii) inrätta tjänsten som ombud för romska frågor, iii) inrätta en övervakningskommitté för genomförandet av den strategiska ramen, iv) utveckla kontakter med romska befolkningsgrupper och främja dialog med romska organisationer i det civila samhället, och v) upphandla tekniskt stöd för genomförande och övervakning. I tolv medlemsstater (Bulgarien, Tjeckien, Tyskland, Grekland, Spanien, Finland, Kroatien, Ungern, Italien, Portugal, Slovenien och Slovakien)¹⁹ deltar de nationella

¹⁴ I den [16:e EU-plattformen för romers integrering](#) deltog nationella regeringar, EU, internationella organisationer och det romska civila samhället. Den utgjorde ett forum för att diskutera de framsteg som gjorts i genomförandet av de nationella ramarna för romer, med särskilt fokus på minskad boendesegregation och optimal användning av EU-medel för detta ändamål. Organisationer i det civila samhället har rådfrågats om innehållet i EU-plattformen för romers integrering.

¹⁵ Samrådsgruppen för organisationer i det civila samhället är ett forum för regelbundet informationsutbyte mellan romska och proromska organisationer i det civila samhället och kommissionens avdelningar om viktiga händelser som påverkar romer på nationell nivå och EU-nivå.

¹⁶ [Inbjudan att lämna synpunkter](#).

¹⁷ Malta, som förklarar att man inte har någon romsk befolkning, ingår inte i utvärderingen.

¹⁸ Österrike, Irland, Lettland och Portugal håller på att förnya sina nationella ramar för romer.

¹⁹ När det gäller Rumänien är den [nationella byrån för romer](#), som har till uppgift att övervaka, utvärdera och rapportera om genomförandet av den nationella ramen för romer, en del av övervakningskommittéerna för EU-finansiering.

kontaktpunkterna som fullvärdiga medlemmar i övervakningskommittéerna för program som medfinansieras av EU.

För att effektivt kunna utföra sina uppgifter uppgav de nationella kontaktpunkterna i tio medlemsstater (Belgien, Tjeckien, Estland, Spanien, Kroatien, Ungern, Italien, Litauen, Polen och Slovenien) att de behöver ytterligare stöd eller resurser från den nationella nivån. Generellt rapporterade de flesta av de svarande på inbjudan att lämna synpunkter att de nationella kontaktpunkterna hade otillräckliga resurser och begränsad kapacitet i beslutsprocesser för och genomförande av EU-finansierade program.

Exempel på lovande utveckling

- Tjeckien har utsett en romsk kvinna till regeringsombud för romska minoritetsfrågor för att främja romers inkludering och stärka genomförandet av politiken och samarbetet med det statliga rådet för romska minoritetsfrågor.
- Kroatiens nationella kontaktpunkt har tilldelats en större budget och mer personal. Den har stärkt samarbetet med den regionala och lokala nivån och tillhandahåller utbildning i antidiskrimineringsfrågor för offentliga tjänsteleverantörer som deltar i genomförandet av EU-medel.
- Den slovakiska regeringens befullmäktigade ombuds kansli för romska grupper utsågs till förmedlande organ för Program Slovakien²⁰ med uppgift att övervaka utformningen och genomförandet av projekt för romers integrering. Den nationella kontaktpunkten har fått utökade resurser, vilket har lett till en personalstyrka på 112 personer²¹.
- Grekland har inrättat en statlig kommission för romers sociala inkludering för att möjliggöra strategisk planering, systematisk övervakning och utvärdering av den nationella strategin för romer 2021–2030 och effektiv samordning av alla berörda ministerier och statliga organ för att genomföra åtgärder för att främja romers sociala inkludering.

Vägledning för ytterligare förbättringar

I linje med EU:s strategiska ram för romer bör medlemsstaterna, särskilt de som har en betydande romsk befolkning,

- säkerställa ett lämpligt institutionellt mandat – och tillräckliga personalresurser och finansiella resurser – för sina nationella kontaktpunkter och stärka de nationella kontaktpunkternas kapacitet för i) sektorsövergripande samordning, ii) integrering och övervakning, och iii) samarbete med regionala och lokala myndigheter och berörda parter,
- ytterligare stärka de nationella kontaktpunkternas roll i beslutsfattandet, utformningen av inbjudningar att lämna förslag och genomförandet av EU-finansierade program.

²⁰ [Slovariens inrikesministerium, Program Slovakien](#): för stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska socialfonden+ och Fonden för en rättvis omställning inom målet Investering för sysselsättning och tillväxt i Slovakien.

²¹ Efter koalitionsöverenskommelsen i Slovakien från oktober 2023 och bildandet av den nya regeringen ersattes det tidigare befullmäktigade ombudet för romska grupper och ett nytt befullmäktigat ombud med romsk bakgrund utsågs. Det befullmäktigade ombudets kanslis roll som förmedlande organ för Slovariens operativa program förblev oförändrad.

1.2 BEKÄMPNING AV ANTIZIGANISM

Antiziganism är grundorsaken till romers exkludering, och den visar sig i olika former, till exempel antiromsk rasism, diskriminering, fördomar, stereotyper, stigmatisering, hatpropaganda och hatbrott²². I EU:s strategiska ram för romer fastställs att bekämpningen av både diskriminering och antiziganism bör vara ett centralt mål och en tvärgående prioritering inom alla politikområden. I enlighet med rådets rekommendation bör medlemsstaterna stärka sitt arbete för att anta och genomföra åtgärder för att bekämpa antiziganism. Enligt Eurobarometern om diskriminering i EU 2023²³ anser 65 % av EU-medborgarna att diskrimineringen av romer är utbredd i deras länder, jämfört med 61 % 2019²⁴.

2023 konstaterade kommissionen att ett antal medlemsstater ännu inte hade lagt fram några planer för att bekämpa och förebygga antiziganism, och uppmanade dem bestämt att göra detta så snart som möjligt. Medlemsstaterna uppmanades också att se över sina mål och åtgärder för att bekämpa antiziganism och att anpassa sin ambitionsnivå till problemets omfattning.

De flesta medlemsstater (Österrike, Belgien, Bulgarien, Cypern, Tjeckien, Tyskland, Grekland, Spanien, Finland, Frankrike, Kroatien, Ungern, Irland, Italien, Lettland, Nederländerna, Portugal, Rumänien, Sverige, Slovenien och Slovakien) rapporterade att de hade tagit fram särskilda åtgärder för att ta itu med antiziganism. Sammanlagt redovisar 13 medlemsstater (Österrike, Bulgarien, Tjeckien, Tyskland, Spanien, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Portugal, Rumänien, Slovenien och Slovakien) antiziganism och diskriminering av romer som en separat kategori i sina antidiskrimineringsrapporter eller enkäter. De flesta medlemsstater erkänner också uttryckligen antiziganism i sina rättsliga ramar och/eller sin politik (Belgien, Bulgarien, Tjeckien, Tyskland, Spanien, Frankrike, Kroatien, Irland, Lettland, Portugal, Rumänien, Sverige, Slovenien och Slovakien). Jämlikhetsorgan i 21 medlemsstater (Österrike, Belgien, Bulgarien, Tjeckien, Tyskland, Grekland, Spanien, Finland, Frankrike, Kroatien, Ungern, Irland, Italien, Litauen, Lettland, Polen, Portugal, Rumänien, Sverige, Slovenien och Slovakien) registrerar fall av antiziganism och/eller diskriminering mot romer.

Medlemsstaterna rapporterade om genomförandet av en rad initiativ, till exempel i) utbildning för brottsbekämpande myndigheter, domare, åklagare, tjänstemän, tjänsteleverantörer och skolor, och ii) anordnande av plattformar för dialog med det romska civila samhället. Dessa åtgärder är dock av begränsad omfattning. De organisationer i det civila samhället som svarade på inbjudan att lämna synpunkter uppmanade medlemsstaterna att öka sina insatser för att bekämpa antiziganism och betonade att antiziganism var en grundorsak till att romer inte fick tillgång till många områden i livet. De betonade också behovet av att förhindra diskriminerande behandling vid brottsbekämpning.

Utvecklingen på detta område är positiv. Det krävs dock mer arbete för att erkänna antiziganism och dess negativa inverkan på romernas liv samt för att genomföra effektiva åtgärder för att förebygga och undanröja den på lång sikt.

²² [Antigypsism – A Reference Paper](#) och [rådets slutsatser om åtgärder för att säkerställa lika tillgång för romer till adekvat och desegregerat boende, och för att hantera segregerade bosättningar](#), antagna av rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) den 9 oktober 2023.

²³ [Eurobarometer 2023](#).

²⁴ [Eurobarometer 2019](#).

Exempel på lovande utveckling

- Frankrike utbildar statstjänstemän (poliser, domare, lärare) i antiziganism och övervakar hatpropaganda mot romer på nätet.
- Tyskland har utsett sitt första federala regeringsombud mot antiziganism och för sinters och romers liv. Landet har stärkt arbetet för att bekämpa antiziganism på regional nivå genom federala fördrag och ramavtal mellan offentliga myndigheter och det sintiska och romska civila samhället²⁵.
- Genom en parlamentsresolution har Slovakien erkänt antiromsk rasism som en särskild form av rasism, i linje med den arbetsdefinition som tillämpas av International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA)²⁶.

Vägledning för ytterligare förbättringar

Med tanke på att antiziganismen fortsätter att visa sig i många medlemsstater²⁷ bör de medlemsstater som ännu inte har gjort det

- utarbeta solida delmål och indikatorer för att maximera politikens effekt på detta område,
- fullt ut genomföra de övergripande åtgärderna mot antiziganism i sektorspolitiken,
- proaktivt säkerställa utbildningsmöjligheter för brottsbekämpande myndigheter med fokus på skyddet av de grundläggande rättigheterna och utnyttja den utbildning som tillhandahålls av Ceuol²⁸.

1.3 UTBILDNING, SYSSELSÄTTNING, HÄLSO- OCH SJUKVÅRD OCH BOENDE

I enlighet med rådets rekommendation och målen och delmålen i EU:s strategiska ram för romer bör medlemsstaterna i) främja en reell lika tillgång för romer till utbildning, sysselsättning, boende och hälso- och sjukvård av god kvalitet, och ii) bekämpa diskriminering på dessa områden, i enlighet med EU:s tillämpliga rättsliga ram.

I sin utvärdering från 2023 konstaterade kommissionen att utbildning är det område där medlemsstaterna planerar att vidta de mest omfattande åtgärderna. Åtgärderna på områdena sysselsättning, hälso- och sjukvård och boende är dock inte alltid tillräckliga i förhållande till omfattningen och komplexiteten hos de utmaningar som romer står inför. Kommissionen uppmanade därför bestämt de medlemsstater som har betydande romska befolkningar att höja sin ambitionsnivå.

Under rapporteringsperioden har 14 medlemsstater (Österrike, Bulgarien, Tyskland, Grekland, Spanien, Frankrike, Kroatien, Ungern, Irland, Italien, Portugal, Rumänien, Sverige och Slovakien) antingen stärkt sina befintliga åtgärder inom utbildning, sysselsättning och hälso- och sjukvård eller antagit ytterligare åtgärder som kan gynna romerna. Dessa åtgärder innebär bland annat att ta sig an inkluderingen av romer på ett integrerat sätt och kombinera åtgärder för att bekämpa diskriminering och antiziganism med i) åtgärder som främjar en bättre tillgång till tjänster och rättigheter, och ii) investeringar i romers yrkesmässiga utveckling genom aktiva

²⁵ Se till exempel [Central Council welcomes appointment of federal-state commission on anti-gypsyism as a historic step](#).

²⁶ Se till exempel [Slovakia adopts the working definition of anti-gypsyism/anti-Roma discrimination – IHRA](#).

²⁷ Se till exempel [Truth and Reconciliation Process to Address Anti-gypsyism in Europe](#).

²⁸ [Ceuol](#) är en EU-byrå som har till uppgift att utveckla, genomföra och samordna utbildning för tjänstemän inom brottsbekämpning.

arbetsmarknadsåtgärder, även för kvinnor och ungdomar. Medlemsstaterna rapporterade också framsteg när det gäller att i) förebygga och hantera problemet med att romer hoppar av skolan, ii) underlätta tillgången till hälso- och sjukvårdstjänster, och iii) ta itu med intersektionell diskriminering som drabbar utsatta grupper.

Även om medlemsstaterna har infört olika åtgärder för att ta itu med den socioekonomiska inkluderingen av romer inom olika sektorer går framstegen långsamt och det krävs ytterligare insatser. Åtgärderna är fortfarande ofta begränsade till projekt snarare än systemförändringar.

I återkopplingen till inbjudan att lämna synpunkter betonade vissa berörda parter behovet av att medlemsstaterna tar itu med befintliga hinder som hindrar många romer från att få tillgång till hälso- och sjukvård, såsom extrem fattigdom, diskriminering, brist på utbildning och rumslig segregering. Dessa hinder medför allvarliga konsekvenser för deras hälsotillstånd och förväntade livslängd. Berörda parter uppmanade vidare medlemsstaterna att i) åta sig att utveckla hälsoindikatorer, ii) inkludera romska hälsomedlare i sina strategier, iii) övervaka boendet genom en hälsokonsekvensbedömning, och iv) integrera miljö rättvisehänsyn i sin politik och sina åtgärder.

Exempel på lovande utveckling

- Bulgarien har utarbetat en bostadsstrategi med ett fokuserat program för att hjälpa utsatta personer direkt och erbjuda överkomliga bostäder och renoveringar. Tidigare initiativ är bland annat hälsoministeriets ändrade förordning från 2007 för att ge oförsäkrade kvinnor tillgång till förlossningsvård och undersökningar och för att undersöka barn och gravida kvinnor utanför den obligatoriska sjukförsäkringen.
- Det ungerska programmet för mindre gynnade barn, med barncentrumen *Sure-Start*²⁹, är inriktat på barns tidiga utveckling och vård av barn under tre år. Centrumen startas med stöd av EU-medel och fortlöpande finansiering tillhandahålls via den nationella budgeten. Ett annat EU-finansierat initiativ som kallas *Growing Opportunities*³⁰ tillhandahåller utbildning i social omsorg och hälso- och sjukvård för främst romska kvinnor. I slutet av 2021 hade över 1 000 deltagare erhållit nationella kvalifikationer och över 80 procent av dem hade uppnått hållbar och meningsfull sysselsättning inom social välfärd eller andra sektorer.
- Italien genomför projektet *Acceder-e*, inspirerat av det spanska initiativet *Acceder*, som hjälper mindre gynnade personer att hitta arbete. Dessutom genomför man inom ett nationellt projekt för inkludering av romska och sintiska barn inom utbildningen, finansierat av ESF och ESF+, informations- och upplysningskampanjer i skolor, utbildningscentrum, akademiska institutioner och medier för att bekämpa antiromska stämningar och fördomar.
- Rumänien använder medel från faciliteten för återhämtning och resiliens för en rad olika åtgärder som gynnar mindre gynnade grupper i landsbygdsområden, såsom mobila medicinska enheter för screening av bröst- och livmoderhalscancer, integrerade lokala centrum med hälso- och sjukvård och ett nätverk av daghem för barn som riskerar att skiljas från sina familjer.
- Spanien fortsätter att genomföra programmet *Acceder*³¹ med stöd av ESF för att hjälpa unga romer att komma ut på arbetsmarknaden genom arbetsförmedling och utbildning. Spaniens ESF-finansierade *Calí*-initiativ³² främjar lika möjligheter och social inkludering och

²⁹ [Europeiska socialfonden plus: Hungarian project promotes well-being of pre-school children.](#)

³⁰ [Europeiska socialfonden plus: Hungarian unemployed find work and self-esteem.](#)

³¹ [Acceder-programmet.](#)

³² [Calí-programmet.](#)

inkludering på arbetsmarknaden för romska kvinnor, och bekämpar därmed diskriminering på flera grunder. Dessutom tillhandahåller programmet Kumpania³³ med stöd av ESF+ skräddarsydda socialpedagogiska tjänster för romska ungdomar och familjer och främjar deltagande i utbildning och uppmuntrar unga romer att stanna kvar i utbildningen, inklusive gymnasial utbildning.

- I Irland bidrar pilotprojekten *Supporting Travellers and Roma (STAR)* till att förbättra utbildningsresultaten, skapa en inkluderande skolgemenskap samt främja en kultur av respekt för och skydd av resandes och romers identitet³⁴.

Vägledning för ytterligare förbättringar

Kommissionen uppmanar medlemsstaterna, särskilt de som har en betydande romsk befolkning, att

- öka romska barns tillgång till och deltagande i inkluderande och desegregerad utbildning av god kvalitet, och minska antalet unga som lämnar skolan med högst grundskoleutbildning och som underpresterar i grundläggande färdigheter, i linje med rådets rekommendation om vägar till en framgångsrik skolgång³⁵,
- höja ambitionsnivån när det gäller integreringen av romer på arbetsmarknaden och fullt ut genomföra initiativ för att aktivera underrepresenterade grupper och personer i utsatta situationer, däribland romer,
- säkerställa tillgång till boende och grundläggande tjänster – såsom rinnande vatten, säkert och rent dricksvatten, tillfredsställande sanitet, insamling och hantering av avfall, miljötjänster, el, gas, transport, finansiella tjänster och digital kommunikation, inbegripet fysisk infrastruktur,
- fokusera på romernas hälsokunskaper/hälsomedvetenhet och immunisering, särskilt för barn och ungdomar, införa eller utvidga rollen som hälsomedlare och integrera den i hälso- och sjukvårdssystemet, och öka sjukvårdspersonalens och socialarbetarnas kunskap om och lyhördhet för antidiskriminering av romer och andra befolkningsgrupper med minoritetsbakgrund vad gäller ras eller etniskt ursprung.

Segregering inom utbildning och boende

Segregering³⁶ är en av de mest extrema formerna av rasism och utestängning och är förbjuden enligt EU-lagstiftningen³⁷. Med EU:s strategiska ram för romer och rådets rekommendation uppmanades de medlemsstater som har en betydande romsk befolkning att i sina nationella ramar inkludera en plan eller en uppsättning åtgärder för att undanröja segregation inom utbildning och boende.

I sin utvärdering från 2023 konstaterade kommissionen att medlemsstaternas planer för att minska segregationen inom utbildning och boende inte räckte till för att på ett framgångsrikt sätt hantera problemet i sin helhet. Kommissionen uppmanade därför medlemsstaterna att öka

³³ [Kumpania-programmet](#).

³⁴ Se till exempel [Minister Foley announces tender process for the independent pilot project, aimed at tackling education disadvantage in Traveller and Roma communities](#).

³⁵ [Rådets rekommendation om vägar till en framgångsrik skolgång](#).

³⁶ För olika former av segregation, se [Guidance for Member States on the use of European Structural and Investment Funds in tackling educational and spatial segregation for 2014–2020](#).

³⁷ [Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung, EGT L 180, 19.7.2000, s. 22–26](#).

ansträngningarna på dessa områden, särskilt för att ta itu med problemet med feldiagnoser som leder till att romska elever felaktigt placeras i särskolor.

För att ta itu med dessa problem uppmanade kommissionen medlemsstaterna bestämt att fullt ut utnyttja de EU-medel som finns tillgängliga. EU-fonderna ger medlemsstaterna betydande stöd att bekämpa segregering. Inom sammanhållningspolitiken är förebyggandet av all diskriminering, bland annat på grund av ras eller etniskt ursprung, respekten för grundläggande rättigheter och efterlevnaden av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna övergripande principer för utarbetande och genomförande av program. Medlemsstaterna är också skyldiga att införa relevanta strategiska ramar, däribland åtgärder för att förebygga och bekämpa segregering, som en förutsättning för investeringar³⁸.

Under rapporteringsperioden uppgav de medlemsstater som har en betydande romsk befolkning att de var medvetna om behovet av att ta itu med både rumslig segregering och utbildningssegregering, inbegripet kopplingarna mellan dessa två frågor. Totalt har 14 medlemsstater rapporterat att det förekommer segregering, varav två (Grekland och Finland) att det förekommer rumslig segregering, och tolv medlemsstater (Belgien, Bulgarien, Tjeckien, Spanien, Kroatien, Ungern, Italien, Nederländerna, Portugal, Rumänien, Slovenien och Slovakien) att det förekommer både rumslig segregering och utbildningssegregering³⁹. De framsteg som sker är dock begränsade och går i allmänhet långsamt. Enligt uppgifter från Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheters (FRA) enkät om romer 2021⁴⁰ är situationen fortfarande mycket oroande. Som togs upp under den 16:e EU-plattformen för romers integrering är en bristande politisk vilja och kapacitet på lokal nivå ett av de största hindren för att komma till rätta med utbildningssegregering och rumslig segregering.

Utbildningssegregeringen fortsätter att vara en stor utmaning för flera medlemsstater och visar på en förvärrad situation, med minimala eller inga framsteg⁴¹. Endast tre medlemsstater (Tjeckien, Spanien och Ungern) rapporterade att de har infört regionala eller lokala program eller planer för att minska segregeringen inom utbildningen. Fem medlemsstater (Tjeckien, Spanien, Kroatien, Ungern och Slovakien) åtog sig att göra en uppskattning av problemets omfattning. Det är mycket viktigt att förbättra uppgifterna om utbildningssegregering i alla medlemsstater, särskilt i de medlemsstater som har en stor romsk befolkning och där romska barn uppges vara utsatta för utbildningssegregering.

På grundval av EU:s direktiv om likabehandling oavsett ras inledde kommissionen tre överträdelseförfaranden – mot Tjeckien (2014), Slovakien (2015) och Ungern (2016) – för

³⁸ Se till exempel de tematiska nödvändiga villkoren för utbildning, för social delaktighet och fattigdomsminskning och för strategiska politiska ramar för integrering av romer, [bilaga IV till förordningen om gemensamma bestämmelser](#).

³⁹ I de medlemsstater som påverkas mest av dessa fenomen finns en stor andel av den totala andelen romer i EU (över 80 %).

⁴⁰ [FRA:s enkät om romer 2021: Roma in 10 European Countries](#): 48 % av romerna lever i allvarlig materiell fattigdom och 80 % av romerna löper risk att drabbas av fattigdom. 2021 drabbades 52 % av alla romska barn i åldern 6–15 år av segregering inom utbildningen. Problemet med segregering var särskilt tydligt i Slovakien, Bulgarien, Kroatien och Rumänien, och nästan två tredjedelar av de romska barnen i Bulgarien och Slovakien gick i en skola där alla eller de flesta andra barnen är romer. Uppgifterna visar att segregeringen har ökat, eftersom 44 % av de romska barnen i åldern 6–15 år upplevde segregering inom utbildningen 2016.

⁴¹ [FRA:s enkät om romer 2021](#): Enkätresultaten visar att segregeringen inom utbildningen 2021 var särskilt tydlig i Slovakien, Bulgarien, Kroatien och Rumänien. Där går mer än hälften eller (i Bulgarien och Slovakien) nästan två tredjedelar av dessa barn i en skola där alla eller de flesta andra barnen är romer. Sammantaget visar trenden att andelen barn i segregerad utbildning har ökat med i genomsnitt 8 procentenheter.

diskriminering av romska barn inom utbildningen. 2023 väckte kommissionen talan mot Slovakien vid EU-domstolen för att landet inte hade tagit itu med denna fråga på ett effektivt sätt⁴². Kommissionen övervakar noga situationen för romska barn i utbildningssystemen i de berörda medlemsstaterna.

För att ta itu med den rumsliga segregeringen har 14 medlemsstater (Belgien, Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Spanien, Finland, Kroatien, Ungern, Italien, Nederländerna, Portugal, Rumänien, Slovenien och Slovakien) vidtagit särskilda åtgärder. Av dessa 14 medlemsstater använder nio EU-medel (Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Spanien, Ungern, Italien, Portugal, Rumänien och Slovakien) för detta ändamål. Flera medlemsstater som har en betydande romsk befolkning (Bulgarien, Tjeckien, Rumänien och Slovakien) håller på att i) genomföra program för subventionerat boende och omplacering, ii) förbättra infrastrukturen på platser där romer bor, iii) få bort kåkstäderna, och iv) övervaka förekomsten av romer på segregerade platser.

Åtta medlemsstater (Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Spanien, Kroatien, Italien, Rumänien och Slovakien) uppgav att de hade en uppfattning om omfattningen av den rumsliga segregeringen. I regel saknas det dock uppdaterade uppgifter om antalet romer som bor i segregerade bostäder, vilket gör det svårt att korrekt mäta de framsteg som sker. De största utmaningarna för medlemsstaterna på detta område är bland annat i) en brist på överkomliga bostäder och uppehållsplatser för husvagnar (Belgien, Tjeckien, Spanien, Finland, Kroatien, Nederländerna, Portugal och Rumänien), ii) tillgången till grundläggande samhällsservice och annan infrastruktur (Belgien, Bulgarien, Grekland, Ungern, Slovenien och Slovakien), iii) fattigdom (Tjeckien, Finland, Ungern, Rumänien och Slovakien), iv) olagligt/informellt boende och (risk för) avhysning (Belgien, Bulgarien, Rumänien, Slovenien och Slovakien), och v) antiziganism (Tjeckien, Spanien och Slovakien).

Uppmärksamheten på denna fråga framgår av rådets nyligen antagna slutsatser⁴³ där medlemsstaterna rekommenderas att på bästa sätt utnyttja de finansieringsverktyg som finns och att säkerställa att dessa verktyg kompletterar EU-fonderna⁴⁴ för att förbättra romernas boendesituation och utrota boendesegregeringen. Detta var också temat för den 16:e EU-plattformen för romers integrering⁴⁵ i november 2023. Deltagarna underströk det brådskande behovet av att förbättra de ekonomiska förhållandena och levnadsvillkoren i de utestängda och segregerade bosättningar eller kåkstäder där många romer bor, genom en integrerad strategi med det långsiktiga målet att minska boendesegregeringen. Detta brådskande behov framhölls också av de flesta som svarade på inbjudan att lämna synpunkter. Samrådsgruppen för organisationer i det civila samhället betonade behovet av en helhetssyn på detta område, som kan sträcka sig längre än att bygga eller renovera bostäder, för att även minska segregeringen och främja mångfald och inkludering i de mottagande stadsområdena.

Exempel på lovande utveckling

⁴² Se [The European Commission decides to refer Slovakia to the Court of Justice of the European Union for not sufficiently addressing discrimination against Roma children at school](#) (19 april 2023).

⁴³ [Rådets slutsatser om åtgärder för att säkerställa lika tillgång för romer till adekvat och desegregerat boende, och för att hantera segregerade bosättningar](#), antagna av rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) den 9 oktober 2023.

⁴⁴ ESF+, Eruf och landsbygdsutvecklingsprogram på nationell och regional nivå samt instrument och initiativ inom ramen för NextGenerationEU och InvestEU.

⁴⁵ [16:e EU-plattformen för romers integrering](#): Säkerställa lika tillgång till lämpliga, desegregerade bostäder genom bättre utnyttjande av EU-medel och nationella medel.

- Bulgarien har lanserat omfattande program på kommunal nivå för att minska skolsegregeringen, förebygga sekundär segregering och bekämpa diskriminering, finansierade av ESF+, som riktar sig till mer än 17 800 barn och elever från utsatta grupper, tillhandahåller utbildning för mer än 3 500 anställda och involverar 345 skolor i insatser mot segregering.
- Spanien ger stöd till lokala myndigheter för att förbättra förfallna bostadsområden, bygga och renovera bostäder och få ett slut på problemet med kåkstäder.
- Finland har genomfört ett gemensamt projekt mellan undervisnings- och kulturministeriet och miljöministeriet för att förhindra segregering i skolan⁴⁶.
- Kroatians handlingsplan för 2023–2025 innehåller åtgärder för att minska andelen romska barn som går en segregerad grundskoleutbildning. Ett program för att minska segregeringen inom utbildningen på regional och lokal nivå för 2023–2025 antogs i oktober 2023.
- Mellan juli 2022 och november 2023 utnyttjade Rumänien instrumentet för tekniskt stöd⁴⁷ för att planera och utveckla integrerade insatser för att stödja människor som lever i informella bosättningar, däribland romer. Projektet resulterade i rekommendationer för att förbättra den befintliga metod som används för att identifiera de informella bosättningar som är i mest akut behov av insatser, och kapacitetsuppbyggnad för de rumänska myndigheterna för att planera och genomföra insatser på central och lokal nivå.

Vägledning för ytterligare förbättringar

Kommissionen uppmanar de medlemsstater som har en betydande romsk befolkning att

- se till att det så snart som möjligt görs uppskattningar av utbildnings- och boendeseGREGERINGEN och att använda dem för att utveckla integrerade program för att minska segregeringen, och öka sina ansträngningar för att förebygga och utrota utbildnings- och boendeseGREGERING,
- uppmuntra lokala och regionala myndigheter att införa och genomföra handlingsplaner och inrätta lämpliga mekanismer för samordning och samarbete för att förebygga och utrota utbildningsseGREGERING och rumslig segregering,
- identifiera europeiska, nationella, regionala och lokala resurser för att stödja utrotandet av

1.4 ÖVERVAKNING, DELMÅL OCH INDIKATORER

I EU:s strategiska ram för romer infördes för första gången överordnade delmål på EU-nivå för alla EU:s politiska mål. Medlemsstaterna uppmanades att fastställa nationella utgångslägen och kvantitativa och/eller kvalitativa delmål för att uppnå dessa EU-mål, och att använda den uppsättning indikatorer som utarbetats av FRA. Insamling av jämlikhetsdata kan antingen omfatta data indelade efter etnicitet eller relevanta sociodemografiska närmevärden, eller en kombination av båda.

⁴⁶ [Undervisnings- och kulturministeriet, Finland, Utbildning för alla-programmet](#): Utvecklingsprogrammet för kvalitet och jämlikhet inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen.

⁴⁷ [Instrumentet för tekniskt stöd](#).

I sin utvärdering från 2023 uppmanade kommissionen alla medlemsstater att vid behov se över och ändra sina nationella ramar för romer för att ta fram specifika kvantitativa delmål som kommer att hjälpa EU att gemensamt uppnå EU:s överordnade delmål senast 2030.

Under rapporteringsperioden utarbetade omkring hälften av medlemsstaterna specifika kvantitativa och/eller kvalitativa delmål för ett eller flera av målen i deras nationella strategier. En positiv utveckling är att tio medlemsstater (Österrike, Belgien, Cypern, Grekland, Spanien, Frankrike, Kroatien, Italien, Portugal och Rumänien) har åtagit sig att be FRA om tekniskt stöd för att vidareutveckla delmål och indikatorer.

Kommissionen värdesätter de insatser som medlemsstaterna, särskilt de som har en betydande romsk befolkning, har gjort för att fastställa delmål på alla eller de flesta områden som omfattas av målen i EU:s strategiska ram för romer. Dessa delmål motsvarar dock inte alltid EU:s överordnade delmål⁴⁸. Sammanlagt har 15 medlemsstater (Belgien, Bulgarien, Cypern, Tjeckien, Grekland, Spanien, Frankrike, Kroatien, Ungern, Italien, Lettland, Polen, Portugal, Rumänien och Slovakien), inklusive de som har en betydande romsk befolkning, kvantitativa delmål för åtminstone några av EU-målen, främst på områdena utbildning, antiziganism och diskriminering samt sysselsättning.

Detta kanske fortfarande inte är tillräckligt för att på ett adekvat sätt mäta om EU gemensamt senast 2030 kommer att uppnå de minimiframsteg som fastställs i delmålen på EU-nivå. Dessa farhågor delades av berörda parter i inbjudan att lämna synpunkter. De utmaningar som rapporterades av medlemsstaterna när det gäller att utarbeta indikatorer, utgångslägen och delmål är bland annat i) en brist på uppgifter om individers etnicitet⁴⁹, ii) svårigheter att definiera vem som är rom/resande (Österrike, Bulgarien, Tjeckien, Finland, Ungern, Italien och Rumänien), iii) berörda gruppers ovilja att engagera sig i denna fråga, och iv) en komplex administrativ struktur för genomförande av åtgärder för romers inkludering.

Exempel på lovande utveckling

- Frankrike har i sitt övervakningssystem för den nationella ramen för romer fastställt kvantitativa och kvalitativa delmål och indikatorer. Man har också antagit ett territoriellt snarare än etniskt förhållningssätt för att hantera situationen för utsatta EU-medborgare som bor i slumområden och ”gens du voyage” (resande). Frankrike övervakar också hatpropaganda på nätet och diskriminerande kommentarer till resande och romska befolkningsgrupper.
- Ungern och Slovakien har fastställt kvantitativa delmål och indikatorer i linje med EU:s överordnade delmål för de flesta av målen i EU:s strategiska ram för romer.
- Italien har inrättat en övervaknings- och utvärderingsenhet för att samordna insamling och analys av data från administrativa organ och befintliga källor, med fokus på områden i landets strategi för romer.

Vägledning för ytterligare förbättringar

⁴⁸ Vissa medlemsstater har fastställt nationella delmål som omfattar andra frågor än de som tas upp i delmålen på EU-nivå för ett visst mål i EU:s strategiska ram för romer.

⁴⁹ Insamlingen av uppgifter om etnicitet hindras ibland av nationell dataskyddslagstiftning, till exempel i Belgien, Tyskland, Grekland, Spanien, Frankrike, Kroatien, Nederländerna, Portugal, Rumänien, Sverige och Slovenien.

För att uppnå de minimiframsteg till 2030 som fastställs i EU:s delmål krävs betydande, varaktiga och samordnade gemensamma insatser. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att

- se över sina delmål för att bättre anpassa dem till delmålen på EU-nivå, särskilt i de medlemsstater som har en betydande romsk befolkning,
- bättre utnyttja både uppsättningen indikatorer i EU:s strategiska ram för romer och exemplen på närmevärden baserade på socioekonomiska data⁵⁰ (som båda kan användas för att övervinna svårigheterna med att samla in data om etnicitet).

1.5 INTEGRERING

I EU:s strategiska ram för romer uppmanades medlemsstaterna att i sina nationella ramar för romer inkludera en kombination av riktade och allmänna åtgärder. Dessa bör ta hänsyn till specifika utmaningar på lokal nivå och uttryckligen undanröja de hinder som gör att romer inte har lika tillgång till allmänna politikområden. I rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna att integrera romers jämlikhet, inkludering och deltagande i politiska initiativ på EU-nivå och nationell nivå.

I kommissionens utvärdering från 2023 framhölls att det av de åtgärder som beskrivs i de nationella ramarna för romer och som rör den allmänna politiken för social inkludering ofta inte framgår hur åtgärderna kommer att gynna romer. Kommissionen uppmanade därför medlemsstaterna att införa skyddsåtgärder för att i) se till att detta verkligen sker, och för att förhindra att dessa frågor bara på ett ytligt plan inkluderas i den allmänna politiken, och ii) ge de nationella kontaktpunkterna en sektorsövergripande integrerande och samordnande roll i denna process.

Sammanlagt arbetar elva medlemsstater (Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Spanien, Frankrike, Kroatien, Ungern, Irland, Rumänien, Slovenien och Slovakien), däribland alla de som har en betydande romsk befolkning, aktivt för att göra sina allmänna åtgärder för jämlikhet och inkludering mer tillgängliga för romer. Detta arbete innebär att införa uttryckliga skyddsåtgärder och kriterier för inkludering, till exempel i) som är inriktade på specifika etniska grupper (Bulgarien, Spanien, Kroatien, Ungern, Irland och Rumänien), ii) som är inriktade på specifika sociala grupper (Tjeckien och Slovakien), iii) som är inriktade på specifika geografiska områden (Tjeckien, Spanien, Kroatien och Ungern), och iv) som är inriktade på specialiserade institutionella strukturer, såsom romska medlare (Bulgarien, Grekland, Spanien och Rumänien) eller lokala solidaritetspakter (Frankrike)⁵¹.

En av de nationella kontaktpunkternas huvudsakliga uppgifter är sektorsövergripande samordning av arbetet med att integrera romska frågor i all politik, alla tjänster och andra program för jämlikhet och inkludering som är av direkt betydelse för romer. Dessa uppgifter utförs systematiskt på nationell nivå i 23 medlemsstater⁵², och även på regional och lokal nivå i 20 medlemsstater⁵³, i direkt samarbete med berörda myndigheter. Detta visar att det finns en tydlig trend mot att integrera romska frågor i en bredare politik för jämlikhet och inkludering.

⁵⁰ [EU:s strategiska ram för romer – Indikatoruppsättning](#).

⁵¹ Se till exempel [Pacte des solidarités \(18 september 2023\)](#).

⁵² Alla medlemsstater utom Danmark, Litauen och Luxemburg.

⁵³ Alla medlemsstater utom Danmark, Irland, Luxemburg, Lettland, Nederländerna och Sverige.

Återkopplingen från samrådsgruppen för organisationer i det civila samhället visar dock att den allmänna politiken ofta inte i tillräcklig utsträckning når ut till lokala romska befolkningsgrupper. Till de områden som kan förbättras hör bland annat behovet av att mer allmänt anta inkluderande skyddsåtgärder och säkerställa ett effektivt genomförande av dessa skyddsåtgärder på regional och lokal nivå.

Exempel på lovande utveckling

- Sedan 2016 har det polska justitieministeriet finansierat ett program som genomförs av lokala och regionala myndigheter för att tillhandahålla kostnadsfri rättshjälp, kostnadsfri medborgarrådgivning och juridisk utbildning för mindre gynnade grupper⁵⁴.
- I Nederländerna samlar kunskapsinstitutet för ett inkluderande samhälle⁵⁵ in och utbyter sakkunskap med beslutsfattare och socialarbetare om hur romernas och sinternas livssituation kan förbättras. Stöd har beviljats för 111 nya uppehållsplatser för husvagnar och ett lagstiftningsförslag om offentligägda hyresbostäder har lagts fram som kräver att kommunerna kartlägger bostadsbehoven hos specifika grupper, däribland personer som bor i husvagn.
- Tjeckiens nationella kontaktpunkt lade fram ett förslag i det departementöverskridande förfarandet om ett utkast till lag om bostäder⁵⁶ för att göra lagförslaget mer inkluderande och säkerställa att romernas behov beaktas i denna viktiga lagstiftning.

Vägledning för ytterligare förbättringar

Kommissionen uppmanar de medlemsstater som ännu inte har gjort det att

- ta itu med och undanröja de särskilda hinder som gör att romer inte kan dra nytta av allmänna strategier och åtgärder,
- säkerställa en effektiv samordning av integreringsarbetet på nationell, regional och lokal nivå, och mellan olika sektorer, för att skapa en positiv inverkan på de romska befolkningsgruppernas livssituation.

1.6 DELTAGANDE

Ett av de centrala målen i EU:s strategiska ram för romer och ett föreslaget gemensamt inslag i alla nationella ramar är att främja romers deltagande genom stärkt egenmakt, samarbete och förtroende. I rådets rekommendation upprepas detta mål. I kommissionens utvärdering från 2023 uppmanades medlemsstaterna att stärka de nationella plattformarna för romer eller motsvarande samråds- och deltagandeprocesser.

Betydelsen av romers deltagande återspeglas i de flesta medlemsstaters åtgärder. Sammantaget rapporterade 20 medlemsstater⁵⁷ att romska icke-statliga organisationer deltar i utformningen, utvecklingen, genomförandet, övervakningen och utvärderingen av åtgärder för att bekämpa antiziganism. Romska icke-statliga organisationer i åtta medlemsstater deltar i åtgärder för att bekämpa rumslig segregering (Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Spanien, Ungern, Rumänien, Slovenien och Slovakien) och utbildningssegregering (Bulgarien, Tjeckien, Spanien, Kroatien,

⁵⁴ Se [Free legal aid – Unpaid help](#).

⁵⁵ [Kunskapsinstitutet för ett inkluderande samhälle](#).

⁵⁶ [Lagförslaget om bostadsstöd](#) godkändes av den tjeckiska regeringen den 12 juni 2024 och väntar på att antas av det tjeckiska parlamentet.

⁵⁷ Alla medlemsstater utom Österrike, Danmark, ET, Litauen, Luxemburg och Polen.

Ungern, Portugal, Rumänien och Slovakien). Ett antal medlemsstater (Bulgarien, Grekland, Spanien, Kroatien, Ungern, Polen, Portugal, Rumänien, Slovenien och Slovakien) har också utarbetat åtgärder för att stärka deltagandet av ett brett spektrum av det romska civila samhället i genomförandet, övervakningen och rapporteringen av sina nationella ramar för romer. För närvarande har tio medlemsstater (Bulgarien, Grekland, Spanien, Finland, Kroatien, Ungern, Italien, Rumänien, Slovenien och Slovakien), däribland nästan alla de som har en betydande romsk befolkning, romska och/eller proromska icke-statliga organisationer som fullvärdiga medlemmar i övervakningskommittéerna för sina EU-finansierade program.

De nationella kontaktpunkterna spelar en avgörande roll för att underlätta dialog, samråd och samarbete med romska organisationer i det civila samhället via olika plattformar. Att inrätta och stärka nationella plattformar för romer är avgörande för att förbättra de romska icke-statliga organisationernas bidrag till genomförandet av politiken. Det finns nu 18 medlemsstater som har infört sådana strukturer och processer på nationell nivå, till exempel nationella plattformar för romer (Österrike, Belgien, Bulgarien, Estland, Grekland, Spanien, Ungern, Italien, Litauen, Portugal och Slovenien), en motsvarande process (Kroatien, Finland, Frankrike, Polen, Sverige och Slovakien), en kombination av båda (Lettland och Rumänien) och en medlemsstat (Tyskland) planerar att inrätta en nationell plattform för romer.

Romernas deltagande och representation säkerställs också genom befattningar som folkvalda fullmäktigeledamöter, och tio medlemsstater (Bulgarien, Grekland, Spanien, Kroatien, Ungern, Polen, Portugal, Rumänien, Slovenien och Slovakien) har folkvalda romer på kommunal eller regional nivå. Utnämningen av romer på högt uppsatta politiska och ledande befattningar inom regeringsstrukturen är ett annat exempel på hur man kan öka romernas deltagande i politik och beslutsprocesser. Som exempel kan nämnas den tjeckiska regeringens ombud för romska minoritetsfrågor och den slovakiska regeringens befullmäktigade ombud för romska grupper.

De synpunkter som mottogs genom inbjudan att lämna synpunkter visade på en viss positiv utveckling (Bulgarien, Tjeckien, Spanien och Irland). Romska icke-statliga organisationer verkar vara mer involverade i samrådsmekanismerna än tidigare. Det krävs dock mer arbete för att i) främja ett aktivt medborgarskap bland romer, ii) stödja kapacitetsuppbyggnad och ledarskap i romska icke-statliga organisationer, iii) öka medvetenheten om mänskliga rättigheter, och iv) tillhandahålla resurser för ett ökat deltagande av unga romer i beslutsprocesser.

Exempel på lovande utveckling

- Finland involverar aktivt de regionala delegationerna för romska ärenden och lokala romska arbetsgrupper i genomförandet av sin nationella ram för romer.
- Slovenien fortsätter att samfinansiera sina radio- och tv-program för den romska befolkningen.
- Lettland har anställt en företrädare för romer som heltidsarbetande assistent på sin nationella plattform för romer med stöd av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden⁵⁸.

⁵⁸ [Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden.](#)

- I Spanien gav Galiciens regering stöd till Fundación Secretariado Gitano för att genomföra programmet *Employment Boost* i sex städer mellan 2021 och 2022. Programmet främjade vägar till sysselsättning och integration för mottagare av åtgärder för social inkludering och minimiinkomst, inbegripet romer.

Vägledning för ytterligare förbättringar

Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att göra följande:

- Effektivt utnyttja tillgängliga EU-medel med hjälp av en flerdimensionell integrerad strategi, särskilt genom anslag ur ESF+ i medlemsstaterna för att stödja socioekonomisk integrering av marginaliserade romer, Eruf samt faciliteten för återhämtning och resiliens. Denna bör kombinera investeringar i sysselsättning, hälso- och sjukvård, desegregerad utbildning av god kvalitet och bostäder, tillsammans med insatser för att stärka den administrativa kapaciteten på lokal nivå, inbegripet kapacitetsuppbyggnad för lokala myndigheter och gräsrotsorganisationer. Möjligheten till halvtidsöversyn av de sammanhållningspolitiska fonderna bör i tillämpliga fall utnyttjas för detta ändamål.
- Utnyttja befintligt tekniskt stöd genom instrumentet för tekniskt stöd, bland annat som en del av ansökningsomgången för instrumentet för tekniskt stöd 2025, för att ytterligare stärka centrala och lokala myndigheters kapacitet, hantera utmaningar och prioriterade områden som identifierats i EU:s och medlemsstaternas strategiska ramar och överbrygga befintliga luckor i genomförandet.
- Identifiera, genomföra och utbyta lovande praxis, inbegripet sådan som identifierats av kommissionens avdelningar, för potentiell reproduktion när så är lämpligt för nationella, regionala och lokala sammanhang och underlätta mer direkta sätt att erbjuda gräsrotsorganisationer, kommuner och andra lokala berörda parter stöd och kapacitetsuppbyggnad.

2. FRÄMJA ROMERS JÄMLIKHET, INKLUDERING OCH DELTAGANDE I UTVIDGNINGSLÄNDERNA

Alla partner på västra Balkan och Turkiet antog nya nationella ramar för romer för att anpassa sig till EU:s strategiska ram för romer och Poznańförklaringens åtaganden för västra Balkan⁶⁰, som ett tydligt tecken på engagemang för anslutningsprocessen. De nyligen antagna strategierna omfattar kampen mot antiziganism och erkänner de nationella kontaktpunkternas roll.

Det finns dock fortfarande utrymme att förbättra dessa strategier. Ytterligare anpassning till EU:s strategiska ram för romer skulle inbegripa en förstärkning av de nationella kontaktpunkternas kapacitet och finansiering. Med undantag för Serbien, som redan uppfyller kravet, finns det ett akut behov av att se till att de nationella kontaktpunkterna involveras i de nationella kommittéer som övervakar användningen av EU-medel.

Även om genomförandet av strategierna är ojämnt, finns det en tydlig satsning på att antingen stärka befintliga övervakningsmekanismer eller inrätta nya, genom att använda en kombination av kvalitativa och kvantitativa delmål. Flera av dessa delmål är dock ganska allmänna, vilket kommer att göra det svårt att mäta framstegen korrekt. Partnerna på västra Balkan uttryckte intresse för att få tekniskt stöd av FRA för att vidareutveckla sina övervakningssystem.

⁶⁰ [Förklaringen från partnererna på västra Balkan om integrering av romer inom ramen för EU:s utvidgningsprocess.](#)

Antiziganism ingår för första gången i de nationella ramarna för romer, även om ramarna endast innehåller ett begränsat antal åtgärder för att motverka detta. På västra Balkan hanterar de flesta jämlikhetsorgan ärenden som rör diskriminering av romer, men antiziganism ingår ännu inte som en särskild kategori i antidiskrimineringsrapporter och enkäter i dessa länder. Betydande framsteg har gjorts när det gäller erkännandet av segregering inom både utbildning och boende i de nationella ramarna för romer jämfört med tidigare. I praktiken är dock åtgärderna för att minska segregeringen begränsade, och inga EU-medel investeras för att ta itu med detta problem.

När det gäller integrering omfattar endast en del av den befintliga utbildnings- och sysselsättningspolitiken på västra Balkan och Turkiet romer specifikt, och denna politik är fortfarande inte tillräckligt ambitiös för att ge synliga effekter. När det gäller att uppmuntra romers deltagande i formell sysselsättning och det civila samhället innehåller de flesta nationella ramarna för romer inte tillräckliga åtgärder för att främja i) kapacitetsuppbyggnad, ii) det romska civila samhällets egenmakt, och iii) romska kvinnors och ungdomars deltagande i beslutsprocesser.

När det gäller finansiering visar de strategier som utarbetats av partnererna på västra Balkan vikten av att använda instrumentet för stöd inför anslutningen (IPA)⁶¹, nationell finansiering samt finansiering från andra givare. De belopp som anslås på nationell nivå i dessa länder är dock fortfarande för små för att man på lämpligt sätt ska kunna hantera utmaningarnas omfattning och säkerställa hållbarhet. Det bör undersökas fullt ut vilka möjligheter som finns med instrumentet för stöd inför anslutningen, instrumentet för grannskapspolitik, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete (NDICI), investeringsramen för västra Balkan och den nya tillväxtplanen och faciliteten för reformer och tillväxt för västra Balkan för att säkerställa förbättrad finansiering för att stödja genomförandet av de nationella strategierna för romer.

Ukraina, Republiken Moldavien och Georgien är kandidatländer som formellt har inlett sina anslutningsförhandlingar. Ukraina och Moldavien har båda en nationell ram för romer, medan Georgien behandlar romska frågor inom ramen för övergripande strategier för nationella minoriteter⁶². I detta sammanhang lade kommissionens avdelningar fram EU:s strategiska ram för romer som en del av EU:s referensregelverk. I den bilaterala granskningen kommer alla tre kandidatländerna att förklara i) hur långt de har kommit i arbetet med att anpassa sig till EU:s regelverk, ii) framtida utmaningar som de förutser, och iii) nästa steg som de avser att vidta.

Vägledning för ytterligare förbättringar

Kommissionen uppmanar utvidgningsländerna att

- garantera ett tillräckligt institutionellt mandat och tillräckligt med personal och finansiella resurser för de nationella kontaktpunkterna och stärka deras roll i beslutsfattandet och genomförandet av EU-finansierade program,

⁶¹ [Instrument för stöd inför anslutningen.](#)

⁶² Ukraina: strategin för romer 2021–2030 (åtgärd p). Ansvarigt organ: den statliga myndigheten för etiska frågor och samvetsfrihet som är underställd kulturministeriet. Moldavien: programmet för stöd till den romska befolkningen 2022–2025. Ansvarigt organ: byrån för förbindelser mellan etniska grupper.

- se över de nationella delmålen för att fullt ut anpassa dem till delmålen på EU-nivå och garantera regelbunden och offentlig övervakning,
- bättre integrera politiken för romska frågor i de områden som är av direkt betydelse för romer, se till att EU-medel används för att förbättra genomförandet av politiken för romers inkludering samt stärka kampen mot och förebyggandet av antiziganism, till exempel genom utbildning för brottsbekämpande myndigheter.

3. EU-INSATSER

Framsteg i arbetet för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet är en gemensam strävan. Medlemsstaterna har huvudansvaret för att göra framsteg på de områden som omfattas av EU:s strategiska ram för romer och rådets rekommendation, medan kommissionen har varit stödjande i denna process genom att mobilisera en rad olika verktyg och resurser.

Se till att EU-lagstiftningen efterlevs

Under rapporteringsperioden fortsatte kommissionen att övervaka efterlevnaden och tillämpningen av i) direktivet om likabehandling oavsett ras, ii) direktivet om brottsoffers rättigheter, och iii) rådets rambeslut om bekämpande av rasism och främlingsfientlighet. I förekommande fall inledde kommissionen överträdelseförfaranden för att påskynda ändringar i nationell lagstiftning och praxis.

Antagandet 2024 av två nya EU-direktiv som stärker de nationella likabehandlingsorganen⁶³ är ett viktigt steg för att bidra till att verkställa reglerna om icke-diskriminering (bland annat på grund av ras eller etniskt ursprung) och bättre hjälpa de som utsatts att få tillgång till rättslig prövning. Enligt direktiven ska medlemsstaterna i) garantera likabehandlingsorganens oberoende, ii) se till att dessa organ har de personella, ekonomiska och tekniska resurser som de behöver för att fullgöra sitt uppdrag, och iii) ge dem befogenheter att förebygga diskriminering, främja jämlikhet och bättre bistå personer som utsatts för diskriminering utan kostnad, inbegripet på landsbygden och i avlägsna områden. Medlemsstaterna och likabehandlingsorganen bör i sitt arbete med att öka medvetenheten om de rättigheter som skyddas av direktivet om likabehandling oavsett ras och om att likabehandlingsorganen finns och om deras tjänster fokusera på grupper som kan ha svårt att få tillgång till sådan information. Vissa grupper kanske till exempel inte har tillgång till information på grund av sin osäkra ekonomiska ställning, sin läs- och skrivkunnighet eller sin bristande tillgång till onlineverktyg, vilket kan vara problem för en del av den romska befolkningen. Medlemsstaterna måste införliva de nya reglerna senast i juni 2026.

Integrera jämlikhet för romer i EU:s politiska initiativ och mobilisera EU-medel för romer

Under rapporteringsperioden har kommissionen fortsatt att integrera romers jämlikhet, inkludering och deltagande i EU:s politik, lagstiftning och finansieringsprogram, bland annat genom sin interna arbetsgrupp för jämlikhet.

⁶³ [Rådets direktiv \(EU\) 2024/1499 av den 7 maj 2024 om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling.](#)
[Europaparlamentets och rådets direktiv \(EU\) 2024/1500 av den 14 maj 2024 om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av och lika möjligheter för kvinnor och män.](#)

På sysselsättningsområdet till exempel innehåller handlingsplanen för arbetskrafts- och kompetensbrist i EU⁶⁴ nya åtgärder för kommissionen, medlemsstaterna och arbetsmarknadens parter för att hjälpa underrepresenterade grupper, däribland romer, att hitta arbete eller utbildning. Kommissionens strategi för att utnyttja talangen i Europas regioner⁶⁵ visar vikten av att uppmuntra underrepresenterade grupper att delta i formell sysselsättning. Initiativet Alma (Aim, Learn, Master, Achieve)⁶⁶ är utformat för att stärka mindre gynnade ungdomar i åldern 18–29 år, däribland romer, som varken arbetar eller studerar.

På utbildningsområdet syftar förslaget om att förbättra kvalitetskriterierna för praktikprogram⁶⁷ till att förbättra ungdomars möjligheter att skaffa sig yrkeserfarenhet och förbättra deras färdigheter och tillträde till arbetsmarknaden, med fokus på personer i utsatta situationer, däribland romer. I rådets rekommendation om att förbättra utbudet av digitala färdigheter i utbildningen⁶⁸ betonas dessutom behovet av att överbrygga de digitala kompetensklyftorna i vissa befolkningsgrupper, till exempel romer.

På hälsoområdet uppmanade kommissionen medlemsstaterna att säkerställa obehindrad lika tillgång till hälso- och sjukvård och sociala tjänster av god kvalitet till överkomliga priser, särskilt för de grupper som löper störst risk eller de som bor i marginaliserade eller avlägsna områden⁶⁹. Dessutom är två projekt som finansieras av EU4Health särskilt inriktade på romers hälsa⁷⁰.

På bostadsområdet finns en verktygslåda som ger en översikt över de finansieringsmöjligheter som finns på EU-nivå för att investera i subventionerade bostäder och tillhörande tjänster⁷¹, och exempel på projekt för att utveckla en integrerad strategi för minskad segregering och ökad social inkludering av romska befolkningsgrupper.

EU-medel måste användas på bästa sätt för att uppnå en hållbar inverkan på marginaliserade romska befolkningsgruppers livssituation. Kommissionen intensifierade sin interna samordning⁷² och fortsatte att underlätta kontakter och samarbete mellan statliga förvaltningar genom att sammanföra de nationella kontaktpunkterna, EU-fondernas förvaltande myndigheter och förmedlande organ för att förbättra användningen av EU-medel för att stödja romers jämlikhet och inkludering, även genom EU:s nätverk för romer⁷³.

Inom ramen för ESF+ har 15 medlemsstater anslagit resurser för att stödja romers inkludering, vilket innebär ett totalt EU-bidrag på 1,574 miljarder euro (totalt bidrag på 2,246 miljarder euro) för att stödja åtgärder på områdena sysselsättning, social inkludering, utbildning och kompetens, tillgång till tjänster, inbegripet hälso- och sjukvård och bostäder, icke-diskriminering och kapacitetsuppbyggnad.

⁶⁴ [COM\(2024\) 131 final av den 20 mars 2024.](#)

⁶⁵ [COM\(2023\) 32 final av den 17 januari 2023.](#)

⁶⁶ Se [Alma: ett initiativ för aktiv inkludering av unga.](#)

⁶⁷ [COM\(2024\) 132 av den 20 mars 2024](#) och [COM\(2024\) 133 final.](#)

⁶⁸ [Rådets rekommendation om att förbättra utbudet av digitala färdigheter i utbildningen.](#)

⁶⁹ [COM\(2023\) 298 final av den 7 juni 2023.](#)

⁷⁰ [ShowUp4Health](#) (skapar förtroende bland romska befolkningsgrupper och internflyktingar för förebyggande av icke-smittsamma sjukdomar) och Mentbox (identifierar och anpassar lovande insatser för psykisk hälsa).

⁷¹ Europeiska kommissionen, *Social housing and beyond – Operational Toolkit on the use of EU funds for investment in social housing and related services* (2024).

⁷² Till exempel inrättades en ny undergrupp för EU-finansiering för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet inom den avdelningsövergripande gruppen för romer.

⁷³ [EURoma. Europeiskt nätverk för romers jämlikhet inom ramen för EU-fonderna.](#)

För perioden 2021–2027 anslogs cirka 19,6 miljarder euro från Eruf till tillväxt för alla inom olika områden, bland annat för åtgärder för romers integrering i de berörda medlemsstaterna. Det handlar bland annat om stöd till infrastrukturutveckling, utrustning och tillgång till allmänna tjänster av god kvalitet och icke-segregerat boende, samt investeringar i inkluderande utbildning, sysselsättning, hälso- och sjukvård, sociala tjänster och barnomsorg.

Medlemsstaterna har inom ramen för instrumentet för tekniskt stöd också fått stöd för att ge de offentliga förvaltningarna på central, regional och lokal nivå ökad kapacitet att hantera de utmaningar som marginaliserade romska befolkningsgrupper står inför. Instrumentet för tekniskt stöd har till exempel hjälpt Rumänien att utveckla en ram för övervakning och utvärdering för att genomföra sin nationella strategi för romer.

Flera medlemsstater inkluderar den här typen av åtgärder i sina nationella återhämtnings- och resiliensplaner. Bulgarien planerar till exempel att bygga 20 centrum för ungdomar från utsatta grupper, däribland romer, för kompetensutveckling på digitala och finansiella områden för att öka deras anställbarhet och sociala inkludering.

Den europeiska planeringsterminen fortsätter att övervaka romernas situation och ge medlemsstaterna vägledning om reformer och investeringar för att hantera seglivade utmaningar. Inom ramen för 2024 års europeiska planeringstermin visar en landsspecifik analys de utmaningar som romska grupper står inför i vissa medlemsstater (Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Ungern, Rumänien och Slovakien). I detta sammanhang ger 2025 års halvtidsöversyn av den sammanhållningspolitiska finansieringen⁷⁴ medlemsstaterna möjlighet att bedöma och bättre rikta sina program för att ta itu med utmaningar i samband med romers inkludering, särskilt de som nämns i de landsspecifika rekommendationerna för 2024⁷⁵.

EU:s åtgärder och stöd för att främja romernas deltagande

Kommissionen har fortsatt sitt samarbete med de medlemsstater som innehar det roterande ordförandeskapet i Europeiska unionens råd och med Europaparlamentet för att säkerställa att romers jämlikhet, inkludering och deltagande står högt upp på den politiska dagordningen. Samarbetet med berörda parter omfattar initiativet Roma Civil Monitor⁷⁶, samrådsgruppen för organisationer i det civila samhället, det europeiska nätverket för likabehandlingsorgan (Equinet)⁷⁷ och EU:s nätverk för romer. Kommissionen har också gett stöd till de europeiska nätverken av romska organisationer och gett dem möjlighet att genomföra stödordningar för att stödja lokala romska organisationer i det civila samhället. Dessutom har kommissionen samarbetat med Europaparlamentet och det romska civila samhället för att gemensamt uppmärksamma dagar av betydelse för romerna, såsom Internationella romadagen (den 8 april)⁷⁸, EU:s romavecka⁷⁹ och Europeiska minnesdagen för förintelsen av romer (den 2

⁷⁴ [Europaparlamentets och rådets förordning \(EU\) 2021/1060 av den 24 juni 2021 om fastställande av gemensamma bestämmelser](#): Senast den 31 mars 2025 ska medlemsstaten till kommissionen lämna in en bedömning för varje program om resultatet av halvtidsöversynen, inbegripet ett förslag om slutgiltig tilldelning av det flexibilitetsbelopp som avses i artikel 86.1 andra stycket.

⁷⁵ Den europeiska planeringsterminen 2024: [Landsrapporter – Europeiska kommissionen \(europa.eu\)](#), [landsspecifika rekommendationer/kommissionens rekommendationer – Europeiska kommissionen \(europa.eu\)](#).

⁷⁶ [Roma Civil Monitor 2021–2025](#).

⁷⁷ [Equinet – Europeiska nätverket för likabehandlingsorgan \(equineteurope.org\)](#).

⁷⁸ [Internationella romadagen](#).

⁷⁹ [EU:s romavecka](#).

augusti)⁸⁰. Kommissionen har etablerat ett starkt partnerskap med samrådsgruppen för organisationer i det civila samhället för anordnandet av den årliga EU-plattformen för romers integrering, för att säkerställa meningsfulla utbyten med alla berörda parter⁸¹.

Genom programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden fortsatte kommissionen att hjälpa de nationella kontaktpunkterna för romer att inrätta eller stärka de nationella plattformarna för romer och säkerställa romernas deltagande i beslutsprocesser, särskilt för romska kvinnor och ungdomar. 2024 års ansökningsomgång för nationella kontaktpunkter har reformerats för att göra det möjligt för nationella kontaktpunkter att ansöka i partnerskap med romska och proromska organisationer i det civila samhället.

EU-insatser och stöd för att främja jämlikhet och bekämpa antiziganism

Kommissionen fortsatte att främja positiva narrativ och romska förebilder samt kampen mot antiziganism, stereotyper, antiromsk retorik och hatpropaganda. Den gjorde detta både genom högnivågruppen för bekämpande av hatbrott och hatpropaganda⁸² och högnivågruppen för icke-diskriminering, jämlikhet och mångfald⁸³.

Kommissionen fortsatte sitt gemensamma arbete med Europarådet genom det pågående Equiromprogrammet för att bland annat främja opartisk och etisk medierapportering om romer⁸⁴. Ett nytt gemensamt program under namnet *Roma Memory*⁸⁵ lanserades också i juni 2024 för att främja medvetenhet om och hågkomst av förintelsen av romer.

I samband med uppföljningen av meddelandet *Inget rum för hat: ett Europa enat mot hat*⁸⁶ kommer man att undersöka hur man på bästa sätt kan tillvarata möjligheterna med FRA:s insamling och analys av uppgifter om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet för att bidra till EU:s insatser mot hat.

Genom programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden fortsätter kommissionen att finansiera projekt som bekämpar rasism, främlingsfientlighet och alla former av diskriminering, inbegripet uttryck för antiziganism. Dessutom finansierar programmet Erasmus+ projekt som främjar romers inkludering inom utbildning, kultur, idrott och hälsa. Som en del av insatserna för att senast 2025 förverkliga det europeiska utbildningsområdet offentliggjorde dess arbetsgrupp för jämlikhet och värden inom utbildning och praktik ett paper om hur olika former av diskriminering kan bekämpas inom och genom utbildning, bland annat om diskriminering av romer⁸⁷.

Andra EU-initiativ för att främja romers jämlikhet är bland annat i) Hero⁸⁸ om boende och sysselsättning för utsatta romska familjer, ii) EU:s och Europarådets gemensamma program om

⁸⁰ [Europaparlamentets resolution om romernas internationella dag – antiziganism i Europa och EU:s erkännande av minnesdagen för folkmordet på romer under andra världskriget.](#)

⁸¹ [EU-plattformen för romer och toppmöten om romer.](#)

⁸² [Högnivågruppen för bekämpande av hatpropaganda och hatbrott.](#)

⁸³ [Högnivågruppen för icke-diskriminering, jämlikhet och mångfald.](#)

⁸⁴ [Journalism Excellence Awards 2024.](#)

⁸⁵ [Roma Holocaust Remembrance and Education \(RomaMemory\).](#)

⁸⁶ *Inget rum för hat: ett Europa enat mot hat*, JOIN(2023) 51 final.

⁸⁷ [Issue Paper: Tackling different forms of discrimination in and through education and training.](#)

⁸⁸ [Hero-projektet: Boende och egenmakt för romer \(hero-project.org\).](#)
